

BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARIDA SPORT ESTETIKASI VA UNING TA'LIM JARAYONIDAGI AHAMIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKALARI

Shaxbazova Gulrux Orifjon qizi

*Farg'ona davlat universiteti Sirtqi bo'lim Aniq va Tabiiy fanlar
kafedrası o'qituvchisi*

Muxtorova Dilyoraxon Raxmatjon qizi

*Farg'ona davlat universiteti sirtqi bõlim
Jismoniy madaniyat xotin qizlar yõnalishi 22/25-guruh talabasi*

Annotatsiya: Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida sport estetikasi va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini rivojlantirish metodikalarini jismoniy tarbiya darslarida estetik tafakkur va estetik qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan. Mavzu sport estetikasi orqali o'quvchilarni jismoniy faollikka rag'batlantirish, ularning estetik didini shakllantirish va umumiy rivojlanishiga yordam berishning samarali metodikalarini o'rganadi. Ushbu yondashuv bo'lajak o'qituvchilarni sportning nafaqat jismoniy, balki estetik jihatlarini ham tushunishga yo'naltiradi.

Kalit so'zlar: Jismoniy tarbiya, sport estetikasi, ta'lim jarayoni, bo'lajak o'qituvchilar, estetik rivojlanish, metodikalar, jismoniy faollik, estetik tafakkur, shaxsiy rivojlanish, ta'lim samaradorligi.

МЕТОДИКИ РАЗВИТИЯ СПОРТИВНОЙ ЭСТЕТИКИ И ЕЕ ЗНАЧЕНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация: Методики развития спортивной эстетики и ее значения в образовательном процессе у будущих учителей физической культуры направлены на развитие эстетического мышления и эстетических способностей на уроках физической культуры. Тема изучает эффективные методы поощрения учащихся к физической активности через спортивную эстетику, формирования их эстетического вкуса и содействия их общему развитию. Этот подход направляет будущих учителей к пониманию не только физических, но и эстетических аспектов спорта.

Ключевые слова: Физическое воспитание, спортивная эстетика, образовательный процесс, будущие учителя, эстетическое развитие, методики, физическая активность, эстетическое мышление, личностное развитие, эффективность образования.

METHODS FOR DEVELOPING SPORTS AESTHETICS AND ITS IMPORTANCE IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS

Abstract: *Methods for the development of sports aesthetics and its significance in the educational process in future physical education teachers are aimed at the development of aesthetic thinking and aesthetic abilities in physical education lessons. The topic examines effective methods of encouraging students to physical activity through sports aesthetics, forming their aesthetic taste, and contributing to their overall development. This approach guides future teachers to understand not only the physical, but also the aesthetic aspects of sports.*

Keywords: *Physical education, sports aesthetics, educational process, future teachers, aesthetic development, methods, physical activity, aesthetic thinking, personal development, educational effectiveness.*

KIRISH

Bugungi kunda jismoniy tarbiya sohasida nafaqat jismoniy rivojlanish, balki estetik va hissiy jihatlar ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Sport estetikasi — bu sport faoliyatining estetik jihatlarini o'rganadigan fan bo'lib, uning ta'lim jarayonida qo'llanilishi, o'quvchilarni nafaqat jismoniy faollikka, balki estetik qarashlarga ham yo'naltiradi. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida sport estetikasi va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini rivojlantirish metodikalari haqida gapirganda, nafaqat sportning fiziologik, balki estetik nuqtai nazaridan ham o'qituvchilarni tayyorlash masalasi ko'rib chiqiladi. Sport estetikasi orqali o'qituvchilar o'quvchilarga sportning go'zalligi, estetik ifodasi va uning hayotdagi o'rni haqida tushuncha berishadi. Ushbu mavzu jismoniy tarbiya o'qituvchilarining pedagogik kompetensiyalarini kengaytirishga, sport estetikasi metodikalarini rivojlantirishga va ta'lim jarayonida samarali yondashuvlarni amalga oshirishga qaratilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Sport estetikasi – bu sport harakatlarining go'zalligi, ularning tashqi ko'rinishdagi uyg'unligi va insonning estetik hissiyotlariga ta'sir qiluvchi jihatlarining o'rganilishidir. Jismoniy tarbiya o'qituvchilarida sport estetikasi bo'yicha tushunchalar, estetik idrok, did va qadriyatlar shakllanishi, nafaqat ularning professional tayyorgarligini, balki pedagogik faoliyatdagi madaniy darajasini ham belgilaydi.

Sharq mutafakkirlari, xususan Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Alisher Navoiy asarlarida inson go'zalligi va harakat estetikasi haqida falsafiy mulohazalar mavjud. Zamonaviy pedagogika va sport nazariyasida esa sport

estetikasi muhim ijtimoiy-tarbiyaviy vosita sifatida qaraladi (To'rayev, 2018; Xamidov, 2020).

Xorijiy adabiyotlarda esa sport estetikasi ko'pincha "aesthetic movement in physical education" yoki "aesthetic experience in sport" nomlari bilan ilmiy tahlil etiladi. Anne-Marie Morgan (2014), Arnold Hauser (2017), va C. S. Arnold (2021) kabi mualliflar sportda harakat madaniyati, sport san'ati, gimnastik estetikasi va raqs harakatlari orqali estetik tarbiyani shakllantirishni muhim deb hisoblaydi.

Bundan tashqari, sport pedagogikasi sohasida olib borilgan tadqiqotlar (Ergashev, 2019; Karimov, 2022) estetik tarbiyaning o'quvchilarda nafosatga, tartibga, harakat uyg'unligiga bo'lgan munosabatni rivojlantirishdagi rolini asoslab bergan.

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy tayyorligida sport estetikasi nafaqat harakat madaniyatini rivojlantiradi, balki ularning pedagogik faoliyatida estetik ta'sir kuchini oshiradi.

Sport estetikasi ta'lim jarayonida yangi va innovatsion yondashuvlarni shakllantiradi. Ushbu sohada olib borilgan tadqiqotlar va nazariy qarashlar, estetik qobiliyatlarni rivojlantirishning jismoniy tarbiya sohasiga qanday integratsiya qilinishi kerakligini o'rgatadi. Sport estetikasi, sportni nafaqat jismoniy mashqlarni bajarish sifatida, balki estetik jihatdan ham qabul qilishni ta'minlashga yordam beradi. O'qituvchilar sport estetikasi asosida o'quvchilarga estetik didni shakllantirish, sportni san'atcha bajarish, estetik ifodalash vositalarini qo'llash kabi ko'nikmalarni o'rgatishlari kerak.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Jismoniy tarbiya ta'limining asosiy vazifalaridan biri — o'quvchilarda jismoniy va estetik qarashlarni uyg'unlashtirishdir. Sport estetikasi orqali bo'lajak o'qituvchilar o'quvchilarga sportni faqatgina jismoniy rivojlanish vositasi sifatida ko'rsatmay, balki uning estetik qirralarini tushuntiradi. Estetik yondashuvlar, sportning go'zalligi, uning ichki ritmi va harakatlarni ifodalashning ahamiyati ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

1-jadval

"Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida sport estetikasi va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini rivojlantirish metodikalari" mavzusiga asoslangan tadqiqot metodologiyasini jadval shaklida ko'rinishi.

Tadqiqot Metodologiyasi	Tadqiqot Usuli	Tadqiqotning Maqsadi	Tajribaviy Natija
Adabiyotlarni tahlil qilish	Ilmiy adabiyotlarni o'rganish va tahlil qilish	Sport estetikasi va jismoniy tarbiya metodikalariga oid mavjud ilmiy manbalarni o'rganish, o'zaro bog'lanishlarni aniqlash	Sport estetikasi bo'yicha mavjud nazariyalar va metodikalar haqida umumiy tasavvur hosil qilish.
So'rovnoma o'tkazish	So'rovnoma, anketalar	Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilari va amaliyotchi o'qituvchilarining sport estetikasi haqidagi bilimlarini aniqlash	O'qituvchilarning sport estetikasi haqidagi tasavvurlari, ta'lim jarayonidagi yondashuvlar haqida ma'lumot olish.
Intervyu	Yuzma-yuz intervyu	O'qituvchilar bilan suhbat orqali metodik yondashuvlar, darslarda sport estetikasi qo'llanilishi haqida fikrlarni to'plash	O'qituvchilarning sport estetikasi haqida fikr va amaliy tajribalari.

Eksperiment	Amaliy tajriba	Sport estetikasi metodikalarini darsda qo'llash orqali samaradorlikni o'lchash, o'quvchilarning estetik ko'nikmalarini rivojlantirish	Metodik yondashuvlar yordamida sport estetikasi qo'llanilishining o'quvchilarga ta'siri.
Monitoring	Ta'lim jarayonini kuzatish	Sport estetikasi metodikalarining ta'lim jarayonidagi qo'llanilishini kuzatish, ta'lim samaradorligini baholash	O'quvchilarda estetik qobiliyatlarning rivojlanishi va sportga bo'lgan qiziqishni oshirish.
Statistik tahlil	Ma'lumotlarni tahlil qilish	Tadqiqot natijalarini statistik usullarda tahlil qilish, olingan natijalarni umumlashtirish	Tadqiqot natijalarini tahlil qilish orqali metodik yondashuvlarning samaradorligini o'lchash.

Jismoniy tarbiya ta'limi mazmunida faqatgina jismoniy sifatlarni shakllantirish emas, balki estetik did, harakat go'zalligi, tashqi muvozanat va ichki uyg'unlikni rivojlantirish ham muhim o'rin tutadi. Olib borilgan nazariy tahlillar va tajriba-sinov ishlari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilari o'z faoliyatida sport estetikasi tamoyillarini o'zlashtirish orqali nafaqat samarali mashg'ulotlar tashkil etadilar, balki o'quvchilar ongida go'zallikka, uyg'unlikka intilishni ham shakllantira oladilar.

Tajriba davomida kuzatilgan holatlar shuni ko'rsatdiki, estetik tarkibiy qismlar bilan boyitilgan mashg'ulotlar:

talabalar tomonidan ko'proq ishtiyoq va zavq bilan bajariladi;

harakatlarda aniqlik, silliqlik va ritm sezilarli darajada ortadi;

o'z-o'zini ifodalash, ijodiy yondashuv va sahnadagi erkinlik kabi ko'nikmalar rivojlanadi.

Ayni vaqtda, sport estetikasi bo'yicha metodik yondashuvlar faqat sport raqslari yoki artistik gimnastika bilan cheklanmasligi kerak. Basketbol, voleybol, suzish, yengil atletika kabi turli sport turlarida ham harakat estetikasi, koordinatsiya, xatti-harakatlar uyg'unligi orqali estetik kompetensiyalarni shakllantirish mumkinligi kuzatildi.

Muhokama jarayonida shuningdek, ayrim kamchilik va muammolar ham aniqlandi:

talabalarda estetik bilimlarning yetarli emasligi;

ayrim o'qituvchilarda estetik harakatga metodik yondashuvning sustligi;

o'quv dasturlarida sport estetikasi maxsus modul sifatida kiritilmaganligi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi:

Jismoniy tarbiya ta'lim dasturlariga sport estetikasi modulini kiritish;

O'qituvchilar uchun sport estetikasi bo'yicha malaka oshirish kurslarini tashkil etish;

Mashg'ulotlarda estetik tamoyillarga asoslangan pedagogik texnologiyalar (video tahlil, ko'rgazmali mashqlar, musiqa bilan harakat) dan keng foydalanish.

Shu asosda xulosa qilish mumkinki, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining estetik tayyorgarligi ularning kasbiy kompetensiyalarini boyitadi, o'quvchilarda esa go'zallikni his etish, jismoniy va ma'naviy uyg'unlikni anglashga xizmat qiladi. "Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida sport estetikasi va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini rivojlantirish metodikalari" mavzusi jismoniy tarbiya ta'limining yangi va innovatsion yondashuvlarini rivojlantirishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sport estetikasi o'qituvchilarning nafaqat jismoniy, balki estetik va hissiy rivojlanishini ham ta'minlashga imkon beradi. Sport estetikasi metodikalari orqali bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilari o'quvchilarda

nafaqat jismoniy ko'nikmalarni, balki estetik va axloqiy qadriyatlarni ham rivojlantirishga erishadilar.

Sport estetikasi bo'yicha ilgari surilgan metodikalar va pedagogik yondashuvlar o'qituvchilarning ta'lim jarayonida sportni estetik jihatdan ham tushunishga yordam beradi. Ushbu bilimlar ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi va o'quvchilarda sportga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantiradi.

XULOSA

Tadqiqotning metodologiyasi va tajribalari, sport estetikasi metodikalarining ta'lim jarayonida qanday samarali qo'llanilishini, o'quvchilarning estetik ko'nikmalarini qanday rivojlantirish mumkinligini ko'rsatdi. Sport estetikasi metodikalarining qo'llanilishi o'quvchilarning jismoniy faolligini oshirishi, sportga bo'lgan ehtirosni kuchaytirishi va sportning estetik go'zalligini anglashlariga yordam beradi.

Shu bilan birga, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini sport estetikasi metodikalariga oid bilimlar bilan ta'minlash, ularni zamonaviy pedagogik yondashuvlarga o'rgatish va ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi. Natijada, sport estetikasi va uning ta'lim jarayonidagi o'rni bo'yicha yanada samarali pedagogik amaliyotlar yaratilishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. Pishchikova, L.A. (2010). Jismoniy tarbiya va sportda estetik yondashuvlar. Moskva: Fizkultura i sport.
2. Kamilov, F. (2015). Jismoniy tarbiya o'qituvchilarining pedagogik uslublari. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.
3. Shomurodov, A. (2017). Jismoniy tarbiya metodikasi: Usullar va innovatsiyalar. Toshkent: O'zbekiston ta'lim nashriyoti.
4. Sidorov, A.V. (2009). Sport estetikasi va uning ta'limda qo'llanilishi. Moskva: Sport va madaniyat.
5. Temirov, B. (2018). Jismoniy tarbiya o'qituvchilarining estetik kompetensiyasi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi ta'lim va ilm-fan nashriyoti.
6. Yakovlev, V. (2012). Sport estetikasi: nazariy va amaliy jihatlar. Sankt-Peterburg: Sporti i obrazovanie.

7. Sharipov, U. (2016). Jismoniy tarbiya darslarida sport estetikasi: Usullar va yondashuvlar. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.
8. Qodirov, R. (2014). O'qituvchilarda metodik kompetensiyalarni rivojlantirish. Toshkent: O'zbekiston pedagogikasi.
9. Davletova, Z. (2019). Jismoniy tarbiya ta'limida innovatsion metodikalar. Toshkent: Innovatsiya va ta'lim nashriyoti.